

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540109 Öja hed

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Sara Backéus

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-21485-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540109 Öja hed

Kommun: Falköping Områdets totala areal: 7,4 ha
Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

- 6110 - *Basiska berghällar
- 6210 - Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen
- 6270 - Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen*
- 6280 - Kalkhällmarker*
- 6410 - Fuktängar med blåtåtel eller starr
- 6430 - Högörtssamhällen
- 1988 - Styv kalkmossa

Bevarandeplanen behöver uppdateras!

Enligt nuvarande kunskap om området vet vi att

följande naturtyper inte finns eller inte har naturtypsstatus:

- 6110 - Basiska berghällar
- 6430 - Högörtängar

Utvecklingsmark till ytterligare naturtyper kan finnas. Detta är viktigt att ta hänsyn till.

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det främsta syftet är att bevara de alvarartade betesmarkerna samt arten styv kalkmossa.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i januari 1997.

Beskrivning av området

Öja Hed är ett alvarområde som ligger nordväst om Plantaberget på Falbygden. Området har sedan lång tid utnyttjats som betesmark och husbehovstäkt av kalksten har förekommit på flera ställen. Området utgörs av två delområden.

I det södra delområdet finns dels hällar, grusmiljöer och andra ytor som då och då översköjs av mer eller mindre tillfälliga bäckar, dels miljöer med exponerad kalksten och grus som är resultat av äldre stentäkt. Här finns också gräsmark på fuktig till torr mark.

Smält- och nederbördsvatten samlas lätt i grunda sänkor, s.k. våtar, respektive dräneras av i mer eller mindre diffusa bäckstråk. Dessa bäckar är oftast helt torrlagda och bidrar till att hålla stora häillytor mer eller mindre fria från högre vegetation.

På hållmarker och på naken kalkjord dominerar olika kalkmossor som styv kalkmossa. På lite högre liggande mark finns öppen, välhävdad gräsmark med artrik vegetation. Här dominerar starrarter men även örter som tvåblad, klasefibbla, ormrot, majviva och sumpgentiana förekommer. Här och var hittar man partier med torrängsvegetation där ängshavren tillhör dominanterna. I dessa partier finns även spåtistel, axveronika och backtimjan. Den kalkrika gräsmarken hyser också en rik svampflora.

I sprickor mellan hållmarker och blottad mineraljord blommar arter som grusbräcka, grusviva, harmynta och fjällgröe.

Trädskiktet är, med undantag en mindre talldunge, glest och består av spridda björkar, tallar och oxlar. Buskskiktet är tätare på vissa ställen. Enbuskar dominerar tillsammans med rosor, men man hittar också getapel, hägg, skogstry och olvon m.m.

I det norra delområdet är vegetationen och miljön något avvikande från det södra området. Tillfälliga bäckar saknas och spåren efter stenbrytning är grundare. I övrigt har de båda områdena mycket gemensamt. Trädskiktet är glest även här och består av bl. a. tall, oxel, alm och rönn. Buskskiktet är artrikt med en, rosor, getapel, hassel och hagtorn. Moss- och lavfloran är i stort sett identisk med den i det södra delområdet. Fuktängspartierna är något större är oftast välhävdade och starrdominerade.

I norra delen finns ett äldre gårdstun nedanför en sydvänd sluttning. I sluttningen förekommer torrängspartier med backsmultron, ängshavre och knölsmörbomma. Här finns också mineraljordsblottor som utnyttjas av flera olika arter steklar och vildbin.

Bevarandemål

Området ska bestå av välbetade alvarartade marker med bibehållen öppen karaktär utan igenväxningsvegetation.

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter. Uppgifter inom parantes är preliminära och kan komma att ändras.

Markägarförhållanden

Privat

Vad kan påverka negativt

Faktorer som skulle kunna påverka områdets naturvärden negativt är:

- minskat eller upphört bete kan på sikt leda till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- direkt näringstillförsel genom gödsling samt indirekt näringstillförsel genom tillskottsfodring och sambete med gödslad vall kan missgynna den konkurrenssvaga floran.
- användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin kan vara negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- markslitage och överbetning kan missgynna flera karakteristiska mossarter som vanligtvis finns på hållarna och som växer mycket långsamt.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger

samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd

Öja hed är skyddat som naturreservat och ingår i riksintresse för naturvård.

Skötsel

Området har sedan länge utnyttjats som betesmark och det är idag välhävdad. Betet bör fortgå och eventuellt behövs någon mekanisk störning för att skapa flera gynnsamma jordblottor för de hotade den styva kalkmossan. Om behov finns bör träd och buskar röjas och älgört och liknande vegetation bör slås innan fröspridning.

Bevarandestatus

Bevarandestatusen är god. Området är välhävdad.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1984: Skötselplan för naturreservatet Öja hed. Beslut 1984-10-19.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Del 1. Medd. 2/91.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. 1994:19.

Jordbruksverket. 2002-2004. Inventering av värdefulla Ängs- och betesmarker. GIS-skikt och databas.

Förslag till skötselplan för naturreservatet Skogastorp, arbetsmaterial, Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6110 *Basiska berghällar

Beskrivning: Naturtypen utgår.

Bevarandemål: Naturtypen utgår.

Negativ påverkan: Naturtypen utgår.

Bevarandeåtgärder: Naturtypen utgår.

Bevarandestatus: Naturtypen utgår.

Uppföljning: Naturtypen utgår.

6210 Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen

Beskrivning: Naturtypen kalkgräsmarker återfinns i det södra delområdets västra del. För beskrivning av naturtypen i området, se området som helhet.

Generellt beskrivs naturtypen som torra till friska, betespräglade kalkrika gräsmarker ofta med ett mycket stort inslag av örter. Här ingår olika faser av ängshavre-samhällen. Miljöerna är i regel mycket artrika. Ibland kan dessa marker vara viktiga orkidélokaler.

Naturtypen är känslig för utebliven eller förändrad hävd, näringstillförsel, ändrade hydrologiska förhållanden, minskad areal och exploatering i eller i anslutning till området. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna.

Bevarandemål: Areal
-Arealen kalkgräsmarker ska vara minst 0,3 hektar.

Struktur och funktion

-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).

-Negativa indikatorarter ska inte förekomma med mer än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkåx, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, samt blommande exemplar av grenrör, hundäxing och hässlebrodd).

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i ett välhävdad landskap ska vara högst x (5)%. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska kärlväxtsarterna hirsstarr, spåtistel, jordtistel, klasefibbla, backsmultron, vårfingerört, småfingerört, rosettjungfrulin ska förekomma i minst y% av provytorna.

Negativ påverkan: Se negativ påverkan för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Se bevarandeåtgärder för området som helhet.

Bevarandestatus: Bevarandestatusen är god då området är välhävdad.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6270 Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen*

Beskrivning: Naturtypen finns vid det gamla gårdstunet längst norrut i Natura 2000-området. För ytterligare beskrivning, se området som helhet.

Generellt beskrivs naturtypen som torra till friska gräsmarker i låglandet, ofta på kalkfattig grund, med lång kontinuitet av betesdrift. Markerna kan i tidigare skeden ha varit hävdade genom slätter. De är mer eller mindre ogödslade och har en artrik vegetation av hävdgynnade kärlväxter och svampar. Träd kan förekomma, dock får trädskiktets krontäckning inte överstiga 25 %. Naturtypen uppvisar i landet en mycket stor variation. De torra typerna kan vara örtrika, vara av fårsvingeltyp eller vara hållmarkstorrängar. De friska typerna utgörs av ängsartade rödvensamhällen, örtrika typer, artrika fårsvingelsamhällen eller samhällen av skogsnäva-typ.

Naturtypen är känslig för ökad näringstillförsel, beskuggning och förnaansamling (igenväxning), utebliven eller förändrad hävd, minskad areal samt exploatering. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna och konkurrens från för området främmande arter.

Bevarandemål: Areal
-Arealen artrika silikatgräsmarker ska vara minst 0,5 hektar.

Struktur och funktion

-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).

-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, samt blommande exemplar av grenrör, hundäxing och hässlebrodd).

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i ett välhävdad landskap ska vara x (5) %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxtarterna (backsmultron, mandelblom, ängshavre) ska förekomma i minst y % av provytorna.

-Förekomsten av typiska fjärilsarter och spillningslevande bladhorningar ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av arterna a, b, c etc. ska förekomma i minst y % av transekterna.

Negativ påverkan: Se negativ påverkan för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Se bevarandeåtgärder för området som helhet.

Bevarandestatus: Bevarandestatusen är god då området är välhävdad.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6280 Kalkhällmarker*

Beskrivning: Öja hed utgörs till stor del av naturtypen. För ytterligare beskrivning se området som helhet.

Naturtypen beskrivs generellt som tunna vittringsjordar på kalkhällar med ett sällan helt slutet samt ofta artrikt växttäckte. Artsammansättning varierar beroende på mark- och vattenförhållanden. Särskilt artrika miljöer utvecklas vid en småskalig blandning av små hälltytor, grusig vittringsjord och jordfyllda sprickor i berget. I naturtypen ingår också våtar som i regel torkar ut under sommaren.

Naturtypen är känslig för ökad näringstillförsel, konkurrens från icke-hävdgynnade arter (igenväxning), utebliven eller förändrad hävd samt markexploatering. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna och konkurrens från för området främmande arter.

Bevarandemål: Areal
-Arealen kalkhällmarker ska vara minst x (6,2) hektar.

Struktur och funktion

-Minst 95 % av arealen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl avbetad" menas som regel att betet varit så hårt att ingen skadlig ansamling av förna skett).

-Naturtypen är som regel träd- och buskfri. Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i ett välhävdad landskap ska vara högst x (5) %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

-Hela arealen ska ha ostörd hydrologi. Alla diken med avvattnande effekt ska vara igenlagda senast år 2030, med undantag av kulturhistoriskt värdefulla diken.

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxtsarterna (grusviva, spåstistel, fjällgröe, harmynta, grusbräcka) ska förekomma i minst y % av provytorna.

Negativ påverkan: Se negativ påverkan för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Se bevarandeåtgärder för området som helhet.

Bevarandestatus: Bevarandestatusen är god då området är välhävdad.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6410 Fuktängar med blååtäl eller starr

<i>Beskrivning:</i>	<p>Ett litet område med kalkfuktäng finns i det sydvästra hörnet av det södra delområdet. För beskrivning av naturtypen i området, se området som helhet.</p> <p>Naturtypen beskrivs generellt som fuktängar på jordar med stort inslag av kalk, lera eller torv. I typen ingår såväl hävdade som ohävdade marker. Kalkfuktängar, som finns på Öja hed är fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika.</p> <p>Naturtypen är känslig för utebliven eller förändrad hävd, näringstillförsel, ändrade hydrologiska förhållanden, minskad areal och exploatering i eller i anslutning till området. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna.</p>
<i>Bevarandemål:</i>	<p>Areal</p> <p>-Arealen fuktängar med blååtäl eller starr ska vara minst 0,08 hektar.</p> <p>Struktur och funktion</p> <p>-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).</p> <p>-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa samt blommande exemplar av grenrör, rörflen och älgört).</p> <p>-Naturtypen är som regel busk- och trädfri. Krontäckning av träd och buskar ska vara högst x (5) %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).</p> <p>-Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi. Finns diken med en avvattnade effekt ska de vara igenlagda senast år 2030, med undantag för kulturhistoriskt värdefulla diken.</p> <p>Typiska arter</p> <p>-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterarna majviva, sumpgentiana, ormrot, ängsstarr, tätört ska förekomma i minst x % av provytorna.</p>
<i>Negativ påverkan:</i>	Se negativ påverkan för området som helhet.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Se bevarandeåtgärder för området som helhet.
<i>Bevarandestatus:</i>	Bevarandestatusen är god då området är välhävdad.
<i>Uppföljning:</i>	Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6430 Högörtssamhällen

<i>Beskrivning:</i>	Utgår, förekommer inte i området
<i>Bevarandemål:</i>	Utgår, förekommer inte i området
<i>Negativ påverkan:</i>	Utgår, förekommer inte i området
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Utgår, förekommer inte i området
<i>Bevarandestatus:</i>	Utgår, förekommer inte i området
<i>Uppföljning:</i>	Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

1988 Styv kalkmossa; *Tortella rigens*

<i>Beskrivning:</i>	Styv kalkmossa växer på alvarmark och andra liknade ljusexponerade torra kalkhällar direkt på kalksten och ofta tillsammans med andra utpräglade torrmarksmossor. Arten är i behov av måttligt intensiv betesdrift, ev. kombinerat med buskröjning om igenväxning framskrider, då den oftast växer ljusexponerat. Arten förväntas normalt kunna sprida sig som mest 10 m vegetativt under en 10-årsperiod. Arten är känslig för igenväxning och hårt slitage.
<i>Bevarandemål:</i>	Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö.
<i>Negativ påverkan:</i>	Se negativ påverkan för området som helhet.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	Inventering av beståndet av styv kalkmossa i området kan behövas. Övriga bevarandeåtgärder för området beskrivs under området som helhet.
<i>Bevarandestatus:</i>	Okänd.
<i>Uppföljning:</i>	Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare